

Proklamované hlavní téma knihy, memen-tori, dostává nejvíce prostoru až závěrem, v souvislosti s *Postillou* Jana Rokycany, když je řeč o nutnosti pokání v pozemském životě, zaměření na okamžik smrti, neboť po ní již přímluvy a zásluhy pozbývají platnosti. Kazatel má proto neustále a opakovaně obracet pozornost ke smrti a vzkříšení Krista, jež se zpřítomňuje v eucharistii. V souvislosti s Rokycanovým homiletickým dílem je nutné se tázat, zda by nebylo na místě analyzovat i jeho nevydaná díla a neomezovat se pouze na edičně zpřístupněné spisy. Závěrečná kapitola knihy je věnována reformnímu kazatelství ve Slezsku 16. století.

Ačkoli Jan Hus a Jakoubek ze Stříbra jsou v knize zcela upozaděni, právě k nim se vztahuje několik prezentovaných tezí, jež by si zasloužily důkladnější argumentaci, pokud mají být předmětem vědecké diskuse. Jedná se například o konstatování Jakoubkova přístupu k výkladu biblického textu. Podle Grollové měl zcela odvrhnout alegorický a anagogický výklad a preferovat jednoznačně výklad historický (doslovný). Tato teze se zdá být jen stěží udržitelnou nejen s ohledem na charakter Jakoubkových textů (například ve *Výkladu na Zjevení sv. Jana* se převážně přidržoval alegorického, resp. anagogického výkladu), ale také připomeneme-li Jakoubkovy polemiky s chiliastickými kazateli a táborskými duchovními, jimž vyčítal právě doslovné, nepřenesené čtení biblických proroctví. V případě Jana Husa autorka mluví o „linii soteriologické funkce kázání“, proti čemuž staví další české reformní kazatele zaměřené více na eucharistické přijímání, k němuž cílili i svá kázání. Je otázkou, zda směřování k přijetí eucharistie nutně znamená popření soteriologické role kázání.

Knihy Jany Grollové je ambiciózním projektem, který byl bohužel publikačně ukončen příliš brzy. O určitém spěchu svědčí také nezohlednění recentní relevantní literatury, české i zahraniční. Kniha je zatížena přílišnou popisností, nevyjasněností otázek, ale i přemírou stylistických nedokonalostí a gramatických chyb. Rovněž ty způsobují, že četba není požitkem, ačkoli téma knihy na první pohled zní velice atraktivně.

PAVLÍNA CERMANOVÁ

Martin CHADIMA, *Jeroným Pražský. Tragický příběh středověkého intelektuála*, Kralovéhradecká diecéze ČČSH, Hradec Králové 2016

228 s., ISBN 978-80-260-9608-5

Jeronýmovi Pražskému se v roce šestistého výročí jeho upálení v Kostnici dostalo v českém prostředí jediné monografie. Jejím autorem je husitský teolog Martin Chadima. Bohužel se jedná o práci veskrze kompilační, a to ve všech třech jejích částech. První představuje školský přehled středověké teologie, druhá obdobně schematicky náhled na středověké pojetí univerzálií; teprve třetí, nejrozsáhlejší část je věnována osobě mistra Jeronýma Pražského.

Chadima v případě Jeronýma Pražského zvolil narativní optiku. Tím se zásadně liší od své nedávné biografie Jana Husa (*Mistr Jan Hus – člověk, mučedník, teolog*, Praha 2014), k níž přistoupil s „kybalovskou“ metodou, jejíž podstatou je sestavení reformátorových citátů bez zřetele na dobu jejich vzniku a následně stručné komentování. Důvodem změny optiky však nebyl pokus o inovaci, nýbrž prostá skutečnost, že Jeroným Pražský po sobě zanechal mnohem méně autentických textů než Jan Hus. A protože jsou pro laika mnohdy téměř nesrozumitelné, Chadima jim věnuje jen okrajovou pozornost. V chronologickém líčení Jeronýmova života se opřel o nejnovější monografii Františka Šmahela, z níž čerpá a cituje téměř na každé stránce.

Podíváme-li se na problémy, které v posledních letech hýbaly badáním, například na pokusy o objasnění Jeronýmových cest do Polska a na Litvu ve službách českého krále či pražské univerzity, Chadima bez znalosti nejnovější literatury pouze fabuluje. To samé platí i pro jeho úvahy o Jeronýmově pojetí národa, o jeho podílu na vydání Dekretu kutnohorského či o jeho originálních přístupech k řešení filozofické problematiky univerzálií.

Největší prostor Chadima věnuje kostnickému procesu, resp. Jeronýmově odsouzení, neboť mu to zdánlivě snadno umožňují dostupné staročeské narativní prameny. Naopak s moderním kritickým vydáním Jeronýmových textů vůbec nepracuje, stejně jako s von Hardtovou edicí kostnických akt, na niž odkazuje jen prostřednictvím práce F. A. Hilferdinga o Husovu poměru k pravosláví z roku 1871! I proto je na první pohled zřejmé, že Chadimova kniha nemůže přinést, a také nepřináší nic nového.

Otázkou zůstává, jaký smysl má publikování obdobných biografii, jež jsou badatelsky zcela

bezpečně a jejichž nenápaditá a strohá literární forma nemůže oslovit ani laické publikum, kterému jsou subtilní otázky středověké filozofie cizí. V jeronýmovské literatuře Chadimova práce nezanechá nejmenší stopu.

MARTIN NODL

Phillip N. HABERKERN, *Patron Saint and Prophet. Jan Hus in the Bohemian and German Reformations*, Oxford University Press, New York 2016 (= Oxford Studies in Historical Theology)

334 s., ISBN 978-0-19-028073-4

Studium tzv. druhého života (*memoria*) mistra Jana Husa tvoří důležitou součást husitologického bádání. Už u příležitosti pětistého výročí jeho smrti vyšel vlivný svazek o Janu Husovi „v životě a památkách českého lidu“ z pera Kamila Krofty a Jana Hanuše. Ve stínu oficiálního marxismu se tento badatelský směr přejmenoval na „revoluční tradice“, nebyl však v žádném případě opuštěn. Dodnes se Jan Hus těší pozornosti historiků jako „místo paměti“ českých a evropských dějin. Kniha Phillipa Haberkerna se tak zařazuje do ctihodného, letitého historiografického proudu, současně ale přináší zcela svěbytné a nové pohledy. Jméno autora, působícího v současnosti na Bostonské univerzitě, není v této souvislosti žádným překvapením. Již před lety si získal renomé jako účastník pravidelných symposií *The Bohemian Reformation and Religious Practice*, která nabízejí možnost odborné diskuse historikům a teologům z obou stran Atlantického oceánu. Svými dosavadními příspěvky se osvědčil jako znalec jak české, tak i německé reformace. Recenzovaná kniha v plné míře čerpá z této dvojité perspektivy a představuje završení přinejmenším desetiletého badatelského úsilí.

Práce Phillipa Haberkerna sestává ze dvou stejně velkých částí, které jsou věnovány památce Jana Husa v českém utrakvistickém a německém luteránském prostředí. První oddíl pojednává o letech bezprostředně po smrti českého kazatele na kostnické hranici. Haberkern představuje roky 1415–1419 jako nesmírně dynamickou fázi, v níž Husovi čeští straníci rychle a efektivně etablovali jeho památku. Kázání, liturgie i písně v národním jazyce čile šířily obraz nevinné oběti nepřátel boží pravdy, zkrátka obraz mučedníka. Nasazeny byly existující prostředky memoriální

praxe, aby interpretovaly nejnovější události jako potvrzení správnosti vlastní cesty. Figura nového světce byla používána jako povzbuzení a impuls k pokračování v boji za obnovu církve. Když se tento boj vyvinul ve skutečnou válku, dostala postava Jana Husa novou funkci. Podle Haberkerna jeho jméno používaly obě strany jako svého druhu bojový pokřik, neboť pro obě představoval Hus a jeho myšlenky prvotní důvod k válce. Když protivníci konečně přistoupili k mírovým jednáním, mohli husitě poukázat na husovské myšlenky jako na fundament, od něhož nechtějí ustoupit. V době po roce 1436 se akcent v připomínání svatého Jana Husa znovu posunul, a to od zakladatele hnutí k patronovi nové církve. Autor zkoumá množství pramenů od hagiografie (životů) přes hymnografii a kázání až ke knižní a deskové malbě, jejichž produkce neustávala až do konce 15. století. Demonstruje roli Husa jako utrakvistického světce-přímlyvce, přičemž vyzdvihuje radikálně kontroverzní potenciál jeho kultu, přetrvávající až do pozdního 15. století, i jeho apologetický charakter a identifikační funkci.

Po vylíčení připomínání Jana Husa v české reformaci si Phillip Haberkern klade otázku, co se s touto figurou stalo, když s luterstvím došlo k trojí změně: byly zásadně zpochybněny přímlyvy svatých, zavedení knihtisku proměnilo mediální kontext a zmizelo vědomí jazykově-národnostní sounáležitosti s mučedníkem. Tak autor přechází ke zkoumání rolí Jana Husa v německé reformaci. Poukazuje na to, že to byli Lutherovi katoličtí protivníci, kteří poprvé postulovali kontinuitu mezi luteránstvím a dřívějšími „herezemi“ včetně té české. V procesu seidentifikace luteráni tuto zprvu nepřátelskou myšlenku proměnili ve vlastní historickou tradici. Husovi nejprve připadla role „eschatologického svědka“. U Lutheera samotného a zvláště v díle Otto Brunfelse se Hus objevuje jako raný bojovník proti Antikristu. O něco později, ve třicátých letech 15. století, se Hus přeměnil v proroka. Proces vykazoval pozoruhodné shody s vývojem v předchozí fázi: na počátku patrně stála slavná Lutherova poznámka o údajném prorocství o huse a labuti, divadelní *Tragedia Johannis Hus* od Johannese Agricoly pak rozvinula obraz Husa jako věstce nadaného božím duchem. Právě v tu dobu diskutovaná otázka církevního koncilu dodala Husově příběhu na aktuálnosti; v jeho osobě se nyní spojovaly dějiny, přítomnost a apokalyptická budoucnost. Poslední dvě kapitoly jsou věnovány Husovu obrazu v dějepisectví kolem poloviny 16. století. Luteránská historiografie vedená Flaciem Illyrikem reagovala na krizi po Lutherově smrti svou verzí dějin, která chápala husity jako